

A VESZÉLY BÜNTETŐJOGI FOGALMÁNAK MEGJELENÉSI FORMÁIRÓL

BÉRCES VIKTOR
adjunktus (PPKE JÁK)

1. Bevezetés

Tanulmányom a veszély büntetőjogi fogalmának egyfelől dogmatikai, másfelől praxisorientált kérdéseire fókuszál. A címben szereplő téma tipikusan olyan kutatási módszert igényel, amely a két vizsgálódási pont behatóbb elemzése nélkül lehetetlen vállalkozásnak bizonyul.

Kísérletet teszek arra is, hogy a Btk. valamennyi olyan releváns bűncselekményét „górcső” alá vegyem, amelyben a „veszély” fogalma – valamilyen formában – tényállási elemként szerepel. Az egyes „veszély-fogalmak” bírósági értelmezésének összevetése alapján kívánok közelebb kerülni olyan megállapításokhoz, amelyek e fogalom dogmatikai kategóriáinak felállításához, illetőleg a már eddig kialakult fogalmi apparátus megerősítéséhez járulnak hozzá. Előjáróban leszögezném, hogy a veszély fogalmának a büntetőjog-tudományban ismeretes definíciói körében közös ismérvnek tekinthető az élet, avagy a testi épség, illetőleg a vagyoni javak sérelmének – különböző mértékű – lehetősége.

Angyal Pál a „Veszélyfogalom a büntetőjogban” című értekezésében három kulcsfontosságú összetevőt említ, amely a veszély immanens részei tekintetében: első „a valószínű eredmény káros jellege, a második a tevőképesség, míg a harmadik a lehetőség és valószínűség.”¹

Földvári József szerint a veszélyesség „a hátrányos helyzet beállásának a lehetetlensége és tényleges bekövetkezése között foglal helyet. E két határ közti vonal minden pontja veszélyes. Legtávolabbi a veszélyeztetés akkor, amikor csak igen kis lehetőség áll fenn arra nézve, hogy a hátrányos helyzet be fog következni. Ettől a ponttól kezdve a veszélyeztetés egyre közelebbi, a veszélyesség egyre nagyobb, míg elérünk addig a helyzetig, amikor a hátrányos állapot bekövetkezése szinte biztosnak vehető. E két végpont között csak mennyiségi különbség áll fenn. E kontinuumon belül éles határt húzni nem lehet. A távoli veszélyeztetés – a valószínűség fokának a növekedésével – átmegy közeli veszélyeztetésbe, majd egy ponton hirtelen ugrásszerű változással beáll a hátrányos helyzet.”²

¹ ANGYAL Pál: *Veszélyfogalom a büntetőjogban*. Budapest, MTA Kiadása, 1942, 6.

² Földvári József: *Az egység és a halmazat határesetei a büntetőjogban*. Budapest, 1962. In: BALOGH Ágnes: *Az egészség védelme a büntetőjogban*. PhD-értekezés, Pécsi Tudo-

Pintér Jenő meghatározása alapján „a veszély bűnös emberi magatartás folytán keletkező olyan állapot, amely a benne rejlő viszonylagos nyugalmi állapotban vagy mozgásban levő objektív tényezőkön keresztül valamely jog által védett érdek sérelmével fenyeget. A veszélyhelyzet a sérelem kisebb vagy nagyobb valószínűségét jelenti.”³

2. A veszély-fogalom szabályozásának jogtechnikai megoldásai

A veszély fogalma – közvetett módon – valamennyi törvényi tényálláshoz szervesen kapcsolódik, hiszen a „társadalomra veszélyesség” már önmagában valamennyi bűncselekménynek fogalmi eleme. A veszély-fogalom jogalkotó általi megjelenítése ugyanakkor kategorizálható egyfelől szemantikai, másfelől tényállás-tani szempontból: a) Nyelvtani szempontok szerint a Btk. ismeri a „veszélyesség”; „veszély”; „veszélyeztetés”⁴ kifejezéseket. Ezekben belül is megjelenít bizonyos kategóriákat, mint pl. életveszély, vagy közvetlen veszély. Ezen fogalmakat ugyanakkor a jogalkotó nem definiálja, azt a jogtudomány, illetőleg a bírói gyakorlat tölti meg tartalommal. b) A „veszély-fogalom” megjelenítésének tényállás-tani szempontú megközelítése kapcsán azt látjuk, hogy a jogalkotó nem minden bűncselekmény esetében utal a „veszély” fogalmára. Ahol igen, ott – rendszertani szempontból – kétféle megoldással találkozunk: a „veszélyre” történő utalás elkövetési magatartásként (pl. környezetkárosítás), vagy eredményként (pl. kiskorú veszélyeztetése) szerepel az adott bűncselekmény vonatkozásában.

2.1. A közvetlen és közvetett veszély fogalmáról

A veszély közvetlen, vagy közvetett volta mindkét tényállási elem esetében releváns kérdés. Közvetlen (közeli vagy konkrét) veszély esetében arról van szó, hogy az adott veszélyhelyzet térben és időben, adott személyekre nézve konkrétan megjelenik, amelynek következtében fennáll a sérelem bekövetkezésének reális lehetősége.⁵

mányegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2006, 119.

³ PINTÉR Jenő: *A veszély fogalma és jelentősége a büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1965. In: Balogh i. m. 119.

⁴ Viski szerint a veszélyeztetési bűncselekmények tartalmának „egyik összetevője az ún. jogkötelesség megszegése, vagyis a káros eredmény elkerülésére vonatkozó kötelezettség megsértése {...} a másik összetevő lényegében egy gondossági kötelesség megszegése, vagyis olyan kötelezettségé, amelynek eleget téve a jogkötelesség megszegése elkerülhető lett volna.” VISKI László: *A veszélyeztetés mint materiális bűncselekmény*, Állam és Jogtudomány, 1968/1, 75. In: BALOGH i. m. 124.

⁵ BELOVICS Ervin-MOLNÁR Gábor-SINKU Pál: *Büntetőjog II. Különös rész*. Budapest, HVG-ORAC, 2002, 112.

Kádár Miklós szerint „a közvetlen veszély olyan objektív helyzet, amelyben a káros következményre közvetlenül vezető kauzális folyamat már megindult, vagy a folyamatot közvetlenül elősegítő ok már létezik, illetőleg a folyamatot gátoló ok elhárult. Az elkövető tudata, ha átfogja azokat az objektív körülményeket, amelyek közepette magatartása közvetlen veszélyt idéz elő, és az eseményeknek – általa is előre látott – alakulásába belenyugszik, akkor a közvetlen veszélyeztetés szándékos, és aligha különül el a szándékos emberölés vagy testi sértés kísérletétől. Ha csupán a biztonsági követelmények megszegésével kötelességellenes rizikót vállal, de reális alappal bízik abban, hogy ebből másokra közvetlen veszély nem származik – akkor gondatlanul cselekedett. Ilyen esetekben a bűnösség kettősalakzata, vegyes bűnösség állapítható meg: a cselekmény a kockázatvállalás relációjában szándékos, a közvetlen veszély előidézése relációjában gondatlan.”⁶

Tokaji Géza álláspontja szerint „a veszély akkor közvetlen, ha a késlekedés a veszély későbbi elháríthatóságát már kétségessé tenné.”⁷

Pintér Jenő szerint „a közvetlen veszély valamely bűnös emberi magatartás eredményeként keletkezett olyan állapot, amelyben a védett tárgy sérelmét előidézni alkalmas mozgásban levő tényezők jelen vannak. Jellemzője még, hogy a sérelem elmaradása objektív véletlenre vagy emberi tevékenységre vezethető vissza.”⁸

Horváth Tibor szerint „a közvetlen veszély az élet, a testi épség vagy egészség sérelmének reális lehetőségét, az adott helyzetben és személyre konkretizált veszélyt jelent. A lényeg az, hogy a veszély általános jellegéből kilépve, határozott, külsőleg felismerhető formában, egyes személyhez vagy személyekhez kapcsolódva jelentkeznek.”⁹

Otto Harro álláspontja szerint „a konkrét veszély akkor áll fenn, hogyha az általános élettapasztalat szerint valamely meghatározott jogtárgysértés olyan közeli, hogy a következmény elmaradása csakis a véletlentől függ {...} A veszély akkor közvetlen, ha azzal fenyeget, hogy azonnal vagy a legközelebbi pillanatban károsodásba csap át.”¹⁰

Közvetett (távoli vagy absztrakt) veszélyről akkor beszélünk, ha a sérelem bekövetkezésének a lehetősége csak valószínű, de nem szükségszerű. Pintér

⁶ Kádár Miklós: A gondatlan bűnösség és a gondatlanságból elkövetett bűncselekményért való felelősség, *Jogtudományi Közlöny*, 1961, 9. In: BALOGH i. m. 122.

⁷ NAGY Ferenc – TOKAJI Géza: *A magyar büntetőjog általános része*. Szeged, JATEPress, 1993, 82. In: BALOGH i. m. 122.

⁸ PINTÉR: i. m. 86. In: Balogh i. m. 122.

⁹ FEHÉR Lenke – HORVÁTH Tibor – LÉVAI Miklós: *Magyar büntetőjog. Különös Rész I.* Miskolc, Bíbor Kiadó, 2001. In: BALOGH i. m. 122.

¹⁰ HARRO, Otto: *Grundkurs Strafrecht*. Berlin-NewYork, 1988. 94. In: BALOGH i. m. 122-123.

álláspontja szerint „a távoli veszély valamely emberi magatartással létrehozott olyan állapot, amelyben a védett tárgy sérelmének közvetlen előidézéséhez szükséges valamennyi objektív tényező még nincs jelen.”¹¹ A szerző álláspontja szerint „a közvetlen és a távoli veszély közötti különbség a veszély tartalmát kitevő folyamatok, tényezők ama tulajdonságában van, amely tartalmát tekintve vagy képes már mintegy automatikusan sérelmet előidézni, illetőleg magában még az elindított folyamat nem vezet eredményre. Ez a különbség pedig nem pusztán mennyiségi, hanem minőségi különbség.”¹²

A fenti fogalmi apparátus számos kritikája ismert a jogirodalomban: Balogh szerint a közvetlen-közeli-konkrét, illetőleg közvetett-távoli-absztrakt veszély *egymást nem fedő fogalmak*. A szerző véleménye szerint „az egyes veszélyhelyzetek értelmezését a veszélyfogalom dinamikus felfogása teszi lehetővé {...} az absztrakt veszély fogalmi párja a konkrét veszély, míg a távoli veszély a közeli veszéllyel vethető össze. A veszélyfolyamatban a legtávolabbi veszélyhelyzet az absztrakt veszély. Ez olyan helyzet, amely objektív tulajdonságainál fogva a károsodás elgondolható lehetőségét jelenti. A jogrend a mindennapi élet működésének biztosítása érdekében – amelyben egyre jelentősebb szerepet játszanak a technikai berendezések – engedélyezi bizonyos veszélyforrások megteremtését és fenntartását. Ezeknek már a pusztta létezése is veszélyt jelent az állampolgárok személyére, testi épségére, egészségére,¹³ illetve bizonyos vagyontárgyakra. A magunk részéről ezt tekintjük absztrakt veszélynek, amelyet a büntetőjog még nem értékel, de elfogadja létezésüket. Ebből az absztrakt veszélyből alakul ki a konkrét veszély, amelynek lényege, hogy a jogi tárgy sérelmének bekövetkezéséhez vezető okfolyamat már megindult, meghatározhatóvá vált az a személyi (vagy tárgyi) kör, amelyet a hátrányos változás lehetősége érint, amely változás bekövetkezésének lehetősége ekkor már valószínű. A konkrét veszély lehet távoli vagy közeli veszély, attól függően, hogy lehetséges-e és milyen módon a sérelem bekövetkezésének elhárítása. A távoli veszély a konkrét veszély kezdete, az a legkorábbi időpont, amikor még be lehet, illetve be kell avatkozni a sérelem elhárításának érdekében. A közeli veszély esetében – amelyet a törvény közvetlen veszélyként említ – a hátrányos változás bekövetkezésének lehetősége igen valószínű, annak kiküszöbölése általában csak a véletlenül múlik. Megítélésünk szerint a konkrét veszély tehát – a jogirodalomban uralkodó állásponttal ellentétben – nem azonosítható a közvetlen veszéllyel.”

¹¹ PINTÉR i. m. 91. In: BALOGH i. m. 120.

¹² PINTÉR i. m. 66. In: BALOGH i. m. 120.

¹³ BALOGH i. m. 123.

Ami bizonyos, hogy a jogalkotó a különböző fokozatú veszély-kategóriákhoz különböző bűncselekmény-típusokat rendel, amelyekre – értelemszerűen – különböző büntetési tétel-kereteket határoz meg. A differenciálást a védendő jogi tárgyak közötti különbözőségek teszik szükségessé. A továbbiakban általánosságban vizsgálom valamennyi bűncselekmény fogalmi eleme, a „társadalomra veszélyesség” megközelítésének lehetőségeit, azt követően pedig megkísérlem átfogóan elemezni az egyes törvényi tényállásokban szereplő „veszély-fogalmak” megjelenítési tendenciáit, és az azzal kapcsolatos értelmezési kérdéseket.

3. „Veszély-fogalmak” az Általános Részben

A „társadalomra veszélyesség”, mint a büntetőjogi „veszély-fogalom” alappilérének megközelítési módja több szempont alapján lehetséges. Földvári József szerint a társadalomra veszélyesség fogalmának jellege kettősséget mutat: „Objektív jellegű, mert a cselekmény sajátossága, függetlenül az elkövető személyétől. Tartalmi, mivel választ ad arra a kérdésre, hogy miért nyilvánította bűncselekménnyé a kérdéses cselekményt a törvényhozó.”

A Btk. már az első szakaszai között megemlíti a „veszély” fogalmát, a társadalom teljes spektrumának vonatkozásában. Erre a kódex a bűncselekmény fogalmának definiálása során utal: „Társadalomra veszélyes cselekmény az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti.”¹⁴

A veszély fogalma tehát már az ún. „elsődleges jogi tárgyak” szintjén kifejezésre jut. A veszély általános megfogalmazása itt még evidens: a további differenciálást a Különös Rész „végzi el” azáltal, hogy az egyes bűncselekményekhez különböző veszély-kategóriákat rendel a tényállásszerűség feltételeként.

A veszélyeztetés szükséges foka alapján különböző elméleti álláspontok alakultak ki a jogirodalomban: Békés Imre szerint az analógiát nem ismerő jogrendszerekben az ontológiai (tényleges) veszély nem feltétele a társadalomra veszélyesség megállapíthatóságának. A szerző szerint emellett a társadalomra veszélyességnek egyrészt jogalkotói, másrészt jogalkalmazói vetülete van.¹⁵ Tokaji szerint ugyanakkor a cselekmény társadalomra veszélyességének megállapításához szükséges a sérelem, vagy a veszély bekövetkezésének reális lehetősége.¹⁶

¹⁴ 4. § (2) bek.

¹⁵ Békés Imre: *A bűncselekmény tana*. In: BELOVICS Ervin – NAGY Ferenc – TÓTH Mihály: *Büntetőjog I. Általános Rész*. Budapest, HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft., 2006, 182.

¹⁶ Vö. TOKAJI Géza (1984, 1993) In: BELOVICS – NAGY – TÓTH i. m. 182.

A magam részéről úgy vélem, hogy a Btk. „társadalomra veszélyesség” fogalma további konkretizálásra, jogalkalmazói jogértelmezésre szorul minden egyes eljárás során azzal, hogy e jogértelmező tevékenység kiterjesztő jellegű már nem lehet, tehát az „elsődleges jogi tárgyak” körének bővítésére, illetőleg szűkítésére nem terjedhet ki. Természetesen számos eseti döntés ismert, amelyekben a jogalkotói - jogalkalmazói szint között nincs semmilyen „arány-eltolódás” e kategória értelmezése tekintetében: pl. a hivatásos honvédtisztnek az a magatartása, hogy a lőszertartási engedéllyel rendelkező hivatásos katonatársától 16 db pisztolylőszeret vett át lőszertartási engedély hiányában, majd azokat mintegy két hétig a szolgálati helyén, a birtokában tartotta – a társadalomra veszélyesség hiányában –, nem valósítja meg a lőszerrel visszaélés büntetét (BH1996. 347.) „A társadalomra veszélyesség törvényi fogalmából következik {...}, hogy az mindig valamilyen érdeksérelmet feltételez. Ez az érdeksérelm lehet materiális természetű, de lehet valamilyen konkretizálódott veszélyhelyzet is, amely személyek vagy csoportok biztonságát vagy javait fenyegeti. Az adott esetben a vádlott által nem egészen két hét időtartamra megszerzett lőszer a vádlott szolgálati helyéről nem kerültek ki, azokat a páncélszekrényében tárolta. A néhány darab lőszernek a vádlott részére átengedése sem közvetlen, sem közvetett érdeksérelmet nem eredményezett.”¹⁷

A cselekmény társadalomra veszélyességének hiányára hivatkozó felmentő ítéletek viszonylag ritkának mondhatók. A büntetőjog-tudomány általános rendszertanában ugyanakkor taxálva vannak azon esetek, amelyek fennállása esetén – elviekben – a fenti okra történő hivatkozással kell indokolni a szóban forgó bírósági döntéseket. Ilyen okok az alábbiak: a megelőző jogos védelem (Btk. 21. §); a „szükségképpen” jogos védelem egyes esetei /Btk. 22. § (1) és (2) bek./; a Btk. 23. § (1) bek. szerint minősülő végszükség; a jogszabály engedélye (Btk. 24. §); a Btk. Különös Részében szabályozott egyes bűncselekményekre vonatkozó kizárási okok,¹⁸ a jogalkalmazó által „kimunkált” társadalomra veszélyességet kizáró okok: a sértett beleegyezése, a fegyelmezési jog gyakorlása és a megengedett kockázatvállalás.

A fentiek alapján látható, hogy a bírói gyakorlat – adott esetben – akkor is a társadalomra veszélyesség hiányára alapíthatja a felmentő ítéleteket, amikor valamilyen Btk-n kívüli egyéb jogszabályban, vagy az ún. *consuetudo iuris* rögzült ok zárja ki a büntetendőséget.¹⁹

¹⁷ BELOVICS Ervin: A jogellenesség és a társadalomra veszélyesség konfliktusa, *Iustum, aequum, salutare*, 2007/3, 37.

¹⁸ Pl. személyi bűnpártolásért nem büntetendő az, aki ezt hozzátartozója érdekében követi el [Btk. 282. § (4) bek.]

¹⁹ Pl. BH2000.136., 2000.287.

A *végzsükség* – mint büntethetőséget kizáró, vagy korlátozó ok – esetében a jogalkotó a „közvetlen és másként el nem hárítható” veszélyt nevesíti. A bíróságok elsődleges feladata ilyen esetekben az, hogy az említett kritériumokat kellő gondosság mellett vizsgálják annak érdekében, hogy a terhelt büntetőjogi felelősségéről minden kétséget kizáróan meggyőződjenek. A veszélyhelyzet közvetlensége – az előbbiekre visszautalva – azt jelenti, hogy fennáll a sérelem bekövetkezésének a reális lehetősége, mivel a veszély térben és időben konkretizálódik adott személyekre, illetőleg vagyoni javakra nézve. A veszélyhelyzet „másként el nem háríthatósága” akkor állapítható meg, ha az ilyen helyzetben cselekvő személynek – kényszerűségből – bűncselekményt kell elkövetnie a veszélyhelyzet elhárításához,²⁰ vagy elviekben lehetséges az elhárítás más módja is, ugyanakkor annak eredménye rendkívül bizonytalan az adott körülmények között.²¹ A Btk. 23. § (3) bek. azon alanyokat is meghatározza, akik nem hivatkozhatnak e körülményekre. Ilyennek minősülnek egyrészt azok, akiknek a veszély vállalása hivatásuknál fogva kötelezettségük. Ennél fogva például nem hivatkozhat végzsükségre az a tűzoltó, aki a mentés közben azért, hogy a saját életét mentse, másnak testi sértést okoz. Belovics szerint e törvényi szabályt úgy kell értelmezni, hogy „a veszély vállalására hivatásuknál fogva köteles személyek csak a saját személyüket nem menthetik mások kárára. Azonban, ha a veszélyben lévők mentése érdekében okoznak másnak sérelmet, a végzsükségi helyzet a javukra is megállapítható.”²²

4. A veszély fogalmának szabályozási formái a Különös Részben

4.1. A több ember életét veszélyeztetve elkövetett emberölés

A több ember életét veszélyeztetve elkövetett emberölés /160. § (2) bek. g) pont/ esetében több emberen határozatlan számú személyösszességet, vagy legalább két embert kell érteni. Az elkövető szándéka egy – esetleg több – ember életének kioltására irányul, de tudata átfogja azt is, hogy a cselekmény minimum két ember életét veszélyezteti. A veszély közvetlen, tehát fennáll a sérelem bekövetkezésének reális lehetősége.²³ A Kúria értelmezésében „a veszély {ebben az esetben} az elkövetési cselekménnyel szükségszerű össze-

²⁰ Végzsükséget állapított meg a bíróság annak a terheltnek a javára, aki a súlyos sérüléssel járó balesetet szenvedett hozzátartozóját, a járművét ittasan vezetve szállította kórházba (BH1993.336.).

²¹ BELOVICS – NAGY – TÓTH i. m. 236.

²² BELOVICS – NAGY – TÓTH i. m. 237.

²³ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II, Különös Rész.* Budapest, HVG-ORAC, 2015, 97.

függésben álló, még létre nem jött olyan helyzet vagy esemény, amelynek bekövetkezésével reálisan számolni kell, s amelynek bekövetkezése közvetlenül, avagy a testi épség vagy egészség jelentős sérelmén keresztül a fenyegetett személyek életének elvesztésével jár.”²⁴

4.2. *Az életveszély, mint minősítő körülmény jelentés-tartalma magzatelhajtás /163. § (1) bek. c) pont/ és testi sértés esetében /164. § (8) bek./, illetőleg /164. § (9) bek., c) pont/*

Életveszély esetében arról van szó, hogy megindul a halálhoz vezető okfolyamat, ugyanakkor fennáll a halál elhárítására vagy, az életveszélyes állapot megszüntetésére alkalmas beavatkozás lehetősége.²⁵ Ennek eldöntésére az eljáró hatóságoknak orvos-szakértői véleményt kell beszerezniük. Az Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 16. számú módszertani levele²⁶ szerint a sérülés életveszélyesnek véleményezhető, ha a trauma életfontosságú szervet sért; ha életfontosságú szervek működésének másodlagos gátlását idézi elő; ha súlyos heveny belső vagy külső vérzést okoz; ha olyan sokkhoz vezet, amely sokktalanítást követel meg.

Magzatelhajtás esetén *az elkövetőnek legfeljebb a gondatlansága, testi sértés esetén a gondatlansága*²⁷ *és a szándékossága is* kiterjedhet az életveszélyes állapot előidézésére. Szándékosság esetében nézetem szerint csak a dolus eventualis jöhet szóba, dolus directus esetében már emberölés kísérletét indokolt megállapítani. Belovics szerint „ha az életveszély valójában halálveszély is, elképzelhetetlen, hogy miközben az elkövető az életveszély bekövetkezését kívánja, a halál vonatkozásában még csak közömbösség se terhelje.”²⁸

A fenti álláspontot tükrözi az alábbi bírósági döntés is: „{...} A Btk. rendszerét és normaszövegét követve az egyenes szándékkal végrehajtott életveszélyt okozó testi sértés büntetése a megállapíthatósága fogalmilag nem kizárt, az eredmény jellege, különösen az életveszély közvetlensége esetén gyakor-

²⁴ 3/2013. számú BJE határozat.

²⁵ Ez alatt nézetünk szerint nem feltétlenül az orvosi beavatkozást kell érteni.

²⁶ http://semmelweis.hu/igazsagugy/files/2012/06/16_mszlev.pdf (2017. 03. 22.)

²⁷ Gondatlanságból elkövetett életveszélyt okozó testi sértésért felel a telephely tulajdonosa, aki bár a kutyáit kerítéssel elkerítve tartotta, de annak ismeretében, hogy a kutyák korábban már kiszabadultak és másnak testi sérülést okoztak, nem erősítette meg a kerítést annak érdekében, hogy a kutyák kiszabadulását megakadályozza, és ennek következtében a kutyák ismét kiszabadulva a sértett testi épségét életveszélyesen megsértették (BH2014. 356.)

²⁸ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II. Különös Rész* i. m. 119.

latilag erre aligha van lehetőség. Amennyiben ugyanis a vádlottak a sértett életveszélyes állapotának az előidézésére törekedve hajtják végre a súlyos bántalmazást, vagyis a magatartásuk következményeit kifejezetten kívánják, nincs ténybeli alap annak a megállapítására, hogy a vádlottak tudták vagy kellő alappal feltételezhatték, hogy a sértett életének a biztos megmentésére az időben érkező, szakszerű orvosi beavatkozás folytán sor kerül. Ilyen módon az életveszély előidézésére irányuló egyenes szándék esetén a Btk. 166. §-ának (1) bekezdésében meghatározott emberölés büntettét, a halálos eredmény elmaradása esetén pedig e bűncselekmény kísérletét kell megállapítani.”²⁹

A fentiekől eltérő álláspontok is ismertek a jogirodalomban: Kuhnyár szerint a *dolus directus* is szóba jöhet, azzal, hogy „természetesen a gyakorlatban a tényállás alapján alaposan vizsgálni kell azt a körülményt, hogy az elkövetőnek az életveszély kívánását kifejező cselekvése nem alkalmas-e az eshetőleges ölési szándék megállapítására.”³⁰ A szerző ehhez azt is hozzáteszi, hogy általános bűnösségi alakzatnak a *dolus eventualis* tekinthető.³¹

Balogh Ágnes a *dolus eventualis* lehetőségét is vitatja: „a magunk részéről egyetértünk azokkal az elméleti álláspontokkal, amelyek az életveszélyt okozó testi sértés egyenes szándékkal történő elkövetését kizártnak tartják, ezen túlmenően azonban vitathatónak véljük az eshetőleges szándékkal való elkövetést is. Ez utóbbi feltételezi az életveszélybe, mint következménybe való belenyugvást. Az emberölés kísérlete és az életveszélyt okozó testi sértés elhatárolásánál az elmélet abból indul ki, hogy mire irányul az elkövető szándéka. Az emberölésnél a halál okozására, míg az utóbbi esetben a testi sértés okozására. Ez azonban csak az elmélet síkján ilyen egyértelmű, figyelemmel kell lennünk ugyanis arra, hogy az emberölés is – az esetek jelentős részében – a test bántalmazásával valósítható meg. Az életveszélyes sérülés okozása olyan fokú bántalmazást feltételez, amely magában hordja a halál bekövetkezésének lehetőségét is. Ilyen esetekben az elkövető szándéka egyértelműen nem bizonyítható: az életveszélyes sérülésbe való belenyugvást gyakorlatilag a halál bekövetkezésébe való belenyugvást is jelenti. Mindez az életveszélyt okozó testi sértés praeterintencionális jellegét erősíti.”³²

Testi sértés esetén a *szakvéleményben ki kell térni arra is*, hogy az életveszély közvetlen, vagy közvetett típusú volt-e. A közvetlen életveszély orvosi beavatkozás hiányában feltétlenül, míg a közvetett életveszély nem feltétlenül okoz halálos eredményt. A hivatkozott módszertani levél alapján „közvetlenül

²⁹ BH1997/268.

³⁰ KUNYHÁR László: Az életveszélyt okozó testi sértés büntette a Legfelsőbb Bíróság ítélkezési gyakorlatában, *Magyar Jog*, 1980, 874.

³¹ BALOGH: i. m. 43.

³² BALOGH: i. m. 46.

életveszélyt idézhet elő az életfontosságú szervek, szervrendszerek sérülése, a súlyos belső vagy külső vérvesztés, a légmell, a vérmellkas, a koponyaűri vérzés, stb. A sérülésekhez sok csatlakozhat, szövődményként pedig elsősorban fertőzéses, gyulladásszerű folyamatok lépnek fel, amelyek közvetett életveszélyt jelenthetnek. Ezért minden olyan sérülés, amely testüreget nyit meg, életveszélyesnek minősül akkor is, ha a sértett az orvosi ellátáskor közvetlen életveszélyben nem volt, illetve a későbbi – akár halálos – szövődmény kialakulását a szakszerű orvosi gyógykezelés hátrította el.”³³

A jogirodalomban három kérdésben is ellentétes álláspontok ismeretesek az életveszélyes állapot értelmezésével kapcsolatban. Ezek az alábbiakban foglalhatók össze: a) az életveszélyes állapot kritériumai b) az életveszély közvetlen, vagy közvetett voltának jogi relevanciája c) az életveszélyt okozó testi sértés szóba jöhető bűnösségi alakzatainak kérdése.

Az életveszélyes állapot fogalmi meghatározása nehézkes, nincs is ezzel kapcsolatban egységes tudományos álláspont. Mindazonáltal felhívnam a figyelmet két teljesen ellentétes nézőpontra, amely jól jelzi e kérdéskör vitatott voltát: Szeder Gyula szerint csak az orvosilag kimutatható életveszélyes sérülés esetén állapítható meg az életveszélyt okozó testi sértés büntette, életveszélyes helyzet esetén nem. Bócz Endre álláspontja szerint ugyanakkor, ha megindulnak az életveszélyes állapot kialakulásához vezető fiziológiai folyamatok, akkor már életveszélyről lehet beszélni³⁴

Ellentétes nézőpontok ismeretesek a jogirodalomban abból a szempontól is, hogy a minősítés szempontjából van-e jelentősége egyáltalán az életveszély közvetlen, vagy közvetett voltának: Belovics szerint van, ugyanis az életveszélyes állapot előidézése – mint minősítő körülmény – megállapítása (elsősorban) akkor indokolt, ha az közvetett formában valósult meg.³⁵ Tóth-Zsámboki szerint ugyanakkor „{...} az életveszély egy egységes fogalom. Ha a sértett életveszélyben volt, akkor teljesen mindegy, hogy ez az életveszély milyen mértékű volt, hiszen az életveszélyes állapot bekövetkezésével a bűncselekmény megvalósult.”³⁶

³³ http://semmelweis.hu/igazsagugy/files/2012/06/16_mszlev.pdf (2017. 03. 22.)

³⁴ „Példának hozza azt a szituációt, amikor egy köztudottan úszni nem tudó embert mély vízbe löknek. Az esés tényleges sérüléssel ugyan nem jár, de valószínűsíthető, hogy meg fog fulladni, tehát életveszélyben van.” Bócz Endre: Életveszélyt okozó testi sértés vagy emberölési kísérlet? *Magyar Jog*, 1980. augusztus, 725-729. In: TÓTH-ZSÁMBOKI Judit: Az életveszélyt okozó testi sértéssel kapcsolatos problémákról. *Iustum, aequum, salutare*, 2009/4, 293.

³⁵ A közvetlen életveszélyes állapot általában – de nem szükségszerűen – az emberölés kísérletének megállapítására adhat alapot (3/2013 BJE).

³⁶ TÓTH-ZSÁMBOKI i. m. 296.

Az előbbi okfejtésnek komoly relevanciája van a bűncselekmény megvalósulási szakaszainak a megállapítása szempontjából is: amennyiben az életveszélyre is kiterjedő eshetőleges szándék megállapítható, de az életveszély – tehát még annak közvetett formája – sem következik be, az életveszélyt okozó testi sértés kísérletéért kell az elkövetőt felelősségre vonni (BH2004. 491.).

Ugyancsak vitatott a bűncselekmény *praeterintencionális jellege*: Fróna Dániel álláspontja szerint „sem nyelvtanilag, sem pedig orvosilag nem határolható el egymástól az életveszély, illetve a halálos eredmény bekövetkezésének lehetősége. Ugyanis, ha valaki életveszélyben van, az egyben halálos veszedelemben is van. Következésképp, ha az elkövető szándékosan hoz valakit életveszélyes állapotba, akkor egyszersmind belenyugszik abba is, hogy a sértett akár meg is halhat. A halálos eredmény bekövetkezése vagy éppen elmaradása pedig soha nem az elkövető szándékától függ, hanem a gyors és szakszerű orvosi beavatkozáson múlik.” Ennek megfelelően egyértelmű ölési szándék esetén emberölés, életveszélyre irányuló szándék esetén pedig emberölés büntetvényének kísérlete a helyes minősítés.³⁷

Julis Mihály azzal érvel, hogy ha az elkövető szándéka az életveszélyre is kiterjed, akkor a cselekményét – nemes egyszerűséggel – nem lehet elhatárolni az emberölési kísérlettől. Álláspontja szerint tehát „az életveszélyt okozó testi sértés esetében az életveszély kialakulása teljesen független az elkövető szándékától.”³⁸

Szeder Gyula véleménye szerint az életveszély olyan állapot, amelynél fogva a halál bekövetkezése vagy éppen annak elmaradása pusztán a véletlenül múlik. Annak a cselekményét tehát, aki ilyen állapotot idéz elő, dogmatikailag nem testi épség, hanem élet elleni bűncselekménynek kell tekinteni. Ennél fogva a szerző az életveszélyt okozó testi sértést élet elleni bűncselekménynek tekinti.³⁹

Bármelyik álláspont mellett szólnak érvek és ellenérvek. A magam részéről úgy vélem, hogy az életveszélyt okozó testi sértés önállóságát pont a – sokak által vitatott – vegyes bűnösségi jelleg adja meg, amely egyben lehetőséget ad az emberölés kísérletétől való elhatárolásra. Egyértelmű az is, hogy életveszélyes állapotot nem csak szándékosan, hanem gondatlanságból is elő lehet idézni, ennél fogva a bűncselekmény Btk.-ban való rendszertani elhelyezését a magam részéről megfelelőnek tartom.

³⁷ FRÓNA Dániel: Az életveszélyt okozó testi sértés büntette. Ügyészségi Értesítő, 1980. február-március, 39-41. In: TÓTH-ZSÁMBOKI i. m. 292.

³⁸ JULIS Mihály: Egy jogalkalmazó felfogása az életveszélyt okozó testi sértés büntetéről. Magyar Jog, 1980. április, 331-335. In: TÓTH-ZSÁMBOKI i. m. 292.

³⁹ SZEDER Gyula: Az életveszélyt okozó testi sértés büntetvével összefüggő értelmezési kérdések, Magyar Jog, 1980, április, 336-345. In: TÓTH-ZSÁMBOKI i. m. 293.

4.3. A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés

A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés /165. § (1) bek./ esetében *gondatlanságból* idézi elő a közvetlen veszélyt, aki előre látja foglalkozási szabályszegésének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában (*luxuria*); úgyszintén az is, aki azért nem látja előre a közvetlen veszélyt, mert elmulasztotta a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést (*negligentia*).

A bűncselekmény csak akkor állapítható meg, ha az elkövető által megvalósított foglalkozási szabályszegés következtében – személyre vagy személyekre vonatkozó – közvetlen és konkrét veszélyhelyzet jön létre. Nem állapítható meg a bűncselekmény, ha a foglalkozási szabályszegéssel okozati összefüggésben csak absztrakt veszélyhelyzet keletkezik és a sérüléssel járó eredmény bekövetkezését más személy többletvekenysége (BH2003. 212), vagy olyan ok idézi elő, amelyért az elkövetőt még gondatlanság sem terheli.

Így például nem állapítható meg e bűncselekmény azon vadász esetében, aki a lőfegyver használatra vonatkozó szabályok betartásával ad le lövést a vadra, azonban a lövedék gurulta folytán halálos eredményt okoz (BH2012.B.29). Megállapítható viszont azon vállalkozó esetében, aki az épületgépészeti munkák végzése során a kellő körültekintést elmulasztja és abból fakadóan a dúcolást akkor távolítja el, amikor munkatársával még az árokban tartózkodnak, és a leomló föld a sértettet maga alá temeti (BH2015.94).

A tárgyalt bűncselekménnyel kapcsolatos jogértelmezési kérdések leginkább az ún. „orvosi műhibák” esetében merülnek fel. Ezzel kapcsolatban az ítélezési gyakorlat egységesnek mondható: az ún. diagnosztikai tévedések önmagukban nem tekinthetők olyan foglalkozási szabálysértésnek, amelyek alapul szolgálhatnak a gondatlan alakzat megállapításához. Ha viszont a tévedést az orvostól elvárható gondosság kifejtésének a hiánya okozza és ezzel összefüggésben következik be az eredmény, akkor a bűncselekmény megállapítható.⁴⁰ „Az orvosi tevékenység körében a bírói gyakorlat általában akkor állapítja meg a műhibáért való felelősséget, azaz a foglalkozási szabályszegést, ha az orvos a tevékenységet nem szabályszerűen (*lege artis*) végezte, míg ha az orvosi szakmai előírások megtartása mellett áll be a szövődmény, ez olyan kockázatnak minősül, amely a magatartás jogellenességének hiányában kizárja a büntetőjogi felelősség megállapítását.”⁴¹

⁴⁰ FEHÉR – HORVÁTH – LÉVAY: *Magyar Büntetőjog Különös rész I.*, Miskolc, Bíbor Kiadó, 2001, 134.

⁴¹ CD-Complex, KJK-Kerszöv, Budapest. In: TÓTH Emese Boglárka – RÓZSAVÖLGYI Bálint: *A foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés bűncselekményének hatályos szabályozása, különös tekintettel az orvosi műhibákra*. <http://www.debrecenijogimuhely.hu/>

Nem valósítja meg a foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetést az az orvos, aki „formális” szabályszegéseivel nem veszélyeztette közvetlenül a beteg életét, testi épségét vagy egészségét, illetve a közvetlen veszély nem a foglalkozási szabály megszegése folytán következett be (BH1996.182.).

A körzeti gyermekorvos megvalósítja a foglalkozás körében elkövetett, halált okozó gondatlan veszélyeztetés vétségét, ha észleli ugyan a gyermekek rendkívül rossz szociális helyzetét és ebből kifolyóan a táplálás hiányára visszavezethető teljesen leromlott fizikai állapotát, de az azonnali kórházi beutalásuk iránt nem intézkedik, és e mulasztása folytán az egyik gyermek meghal, a másik pedig életveszélyes állapotba kerül (BH2002.129.).

A bűncselekmény megállapítása csak akkor lehetséges, ha ennek a veszélynek az oka éppen a szabályszegő magatartás, azaz: a veszély vagy sérelem nem következett volna be, ha az elkövető a foglalkozás szabályainak megfelelő magatartást tanúsított volna.⁴² A tényállásszerűség fennáll akkor is, ha az eredmény a szabályszegés után, de azzal okozati összefüggésben hosszabb idő elteltével következik be (BH1988.386.).

A foglalkozás körében elkövetett *szándékos* veszélyeztetés [165. § (3) bek.] esetében ugyancsak közvetlen veszély előidézéséről van szó. Az elkövető szándéka azonban csak jelen eredmény létrehozására (limitált veszélyeztetési szándék) terjed ki, az esetlegesen beálló testi sérülés esetében legfeljebb gondatlanság terhelheti.⁴³ A 41. BK vélemény alapján a foglalkozási szabályok megszegésével vagy más módon megvalósított szándékos veszélyeztetési bűncselekmények közös jellemzője egyfelől a szabályszegés szándékos volta, másrészt az, hogy a további – akár egyenes, akár eshetőleges – szándék csupán az eredményként megfogalmazott veszélyhelyzetet foghatja át. Az utóbbi körülményen túlmenően jelentkező, a veszélyhelyzettel okozati összefüggésben lévő bármilyen káros eredmény tekintetében már csupán gondatlanság állapítható meg (*luxuria*, vagy *negligentia*).⁴⁴

Ha az elkövető szándéka a veszélyhelyzet okozásán túlmenő káros eredményre is kiterjed, akkor a cselekményét a ténylegesen létrejött eredmény alapján kell minősíteni. Utóbbi esetben már materiális bűncselekményről

archivum/1_2012/a_foglalkozas_koreben_elkovetett_veszelyezte_es_buncselekmenyenek_hatalyos_szabalyozasa/ (2017.03.22.)

⁴² FEHÉR – HORVÁTH – LÉVAY i. m. 138.

⁴³ A sérülés gyógytartamának ugyanakkor jelentősége van a minősítés szempontjából: ha 8 napon belül, akkor az elkövető kizárólag a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetésért, míg ha 8 napon túli, akkor – halmazatban – gondatlan súlyos testi sértésért is felelősségre kell vonni. BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II., Különös Rész*, i. m. 124.

⁴⁴ <http://kuria-birosag.hu/hu/kollvel/41-bkv> (2017. 03. 22.)

van szó, amely adott esetben a testi sértés, vagy az emberölés megfelelő esetének a megállapítására adhat alapot.⁴⁵

A bűncselekmény esetében kizárt a kísérlet megállapítása, mivel, ha a bűncselekmény eredménye – a közvetlen veszélyhelyzet – nem jön létre, a cselekmény legfeljebb szabálysértésként minősül.⁴⁶

4.4. Segítségnyújtás elmulasztása

Segítségnyújtás elmulasztása (166. §) esetében a bűncselekmény egyik lehetséges passzív alanya olyan személy, akinek az élete vagy a testi épsége közvetlen veszélyben van. Ez – az előbbieken kifejtettek alapján – azt jelenti, hogy a veszélyhelyzet térben is időben, meghatározott személyre nézve konkretizálódik, tehát a sérülés bekövetkezésének a lehetősége reális. Ezen állapot fennállását természetesen mindig a veszélyhelyzetben lévő aspektusából kell mérlegelni.

A segítségnyújtás elmulasztása szándékos bűncselekmény. Zalka szerint „nyilvánvaló, hogy a szándékosság megállapítása kapcsán alapvető feltétel, hogy az elkövető felismerje, valaki megsérült, illetve az élete vagy testi épsége *közvetlen veszélyben* van. Ezzel megállapíthatjuk, hogy az adott elkövető tudata és a történeti tényállás alapjául szolgáló tények közötti kapcsolat fennáll. Kérdés azonban, hogy pusztán e körülményeknek, tényeknek a felismerése, e tényleges kapcsolat fennállása elegendő-e a szándékosság megállapításához.”⁴⁷

Nem állapítható meg e bűncselekmény, ha a sérült önmaga is kétséget kizáróan képes elhárítani a veszélyt; a felajánlott segítséget egyértelműen visszautasítja és nincs látható sérülés; az elkövető a közvetlen veszélyt szándékos magatartásával maga okozta, illetve idézte elő (más bűncselekmény megállapításának van helye).⁴⁸

4.5. Gondozási kötelezettség elmulasztása

A gondozási kötelezettség elmulasztása (167. §) akkor valósul meg, ha a passzív alany (ld. gondozásra szoruló) élete, testi épsége, vagy egészsége közvetlen veszélybe kerül. A közvetlen veszélyhelyzet kialakulásának fontos szerepe van a megvalósulási szakaszok megállapítása szempontjából: mindaddig, amíg a közvetlen veszély nem áll be, csak a kísérleti szak megállapításának lehet helye.

⁴⁵ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 311.

⁴⁶ Tóth – Rózsavölgyi i. m. 32.

⁴⁷ ZALKA Gábor: *A mulasztás szándékossága*. Doktori Műhelytanulmányok, 2015, 266. <http://dfk-online.sze.hu/images/egyedi/doktori/doktori%20m%C5%B1helytanulm%C3%A1nyok%202015/zalka.pdf> (2017. 03. 22.)

⁴⁸ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.*: i. m. 127.

Fontos utalni a *passzív alannyá válás* – némileg bizonytalanak tűnő – *kritériumairól*: 1. a gyakorlat egyfelől egységesnek tekinthető abban, hogy amennyiben a sértett kiskorú gyermek, akkor nem ezt a bűncselekményt, hanem a Btk. 208. § szerinti kiskorú veszélyeztetésének büntettét kell megállapítani 2. az Alaptörvény XVI. cikke újszerű megoldásként szabályozza az ún. „szülőtartás” jogintézményét, amely kimondja, hogy „a nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.”⁴⁹

A bírói gyakorlat alapján a közvetlen veszély nem csak az ún. alapszükségletekkel való ellátottságot (pl. étel-ital) érintheti, hanem a lakhatási körülményeket, a gyógykezelés biztosítását, illetőleg az – adott esetben állandó – felügyeletet. Összességében, a konkrét teendők mindig a passzív alany állapotától függenek.⁵⁰

„A Kunszentmiklósi Járási Ügyészség gondozási kötelezettség elmulasztásának büntette és más bűncselekmény miatt vádat emelt egy 60 éves kunszentmiklósi férfi és 65 éves nővére ellen, akik embertelen körülmények között tartva éveken át nem gondozták az eltartásukra bízott 80 éves asszonyt, a férfi pedig bántalmazta is a sértettet. A vádlottak még 2008-ban kötöttek tartási szerződést kötöttek az 1934-ben született, önmagáról gondoskodni nem tudó asszonnyal. A szerződés szerint a vádlottak a tartás fejében megkapták a sértett kunszentmiklósi házát, ahol a férfi együtt lakott az idős asszonnyal, míg nővére a közelben élt. A tartási szerződésben a vádlottak vállalták, hogy legalább napi egy meleg étellel étkeztetést biztosítanak a sértettnek, mosnak, takarítanak és rendben tartják a telket. Vállalták a sértett gondozását, ápolását, gyógyíttatását és a lakás fűtését is. Ehhez képest a tartási, gondozási kötelezettségének éveken át egyik vádlott sem tett eleget, az idős asszony részére nem biztosították az alapvető létfeltételeket sem, a lakóház szinte lakhatatlanná vált, piszok, bűz jellemezte a környezetet, ahol rágcsálók is megtelepedtek, általánossá vált a rendetlenség, a kosz. Az idős asszony lavórban, mosószerrel tisztálkodhatott, tiszta ruhát sem kapott. A lesóványodott sértett emberhez méltatlan körülmények között élt, rendszertelenül táplálkozott, mert főtt ételről „eltartói” nem gondoskodtak. A férfi vádlott a sértett nyugdíját gyakran alkoholra költötte, így sem ételről, sem tüzelőről nem tudtak gondoskodni, telente fűtés sem volt a tanyában. A gondozás elmulasztása veszélyeztette az idős sértett egészségét. Miután

⁴⁹ E kötelezettség megfogalmazódik a családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény 14. §-ában is, amelynek alapján „a nagykorú gyermeknek külön törvényben foglaltak szerint tartási kötelezettsége áll fenn azon szülőjével szemben, aki magát önhibáján kívül nem képes eltartani.” <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/torvenybe-iktatva-mindenki-koteles-eltartani-szuleit> (2017. 03. 22.)

⁵⁰ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 130.

testvére előzetes letartóztatásba került, a nő vádlott már eleget tett gondozási kötelezettségének.”⁵¹

Gyakorta felmerül problémaként jelen bűncselekménynek az emberöléstől való elhatárolása: ezzel kapcsolatban megjegyzendő, hogy a terhelt gondozási kötelezettségének elmulasztásában megnyilvánuló magatartása akkor minősül emberölés büntettének, ha a halálos eredmény bekövetkezése és a terhelt mulasztása közti ok-okozati összefüggés fennáll, továbbá, ha a terhelt előre látja magatartásának következményeit, azonban ebbe belenyugodva nem teljesíti a vele szemben fennálló gondozási kötelezettségét. Ha a gondozási kötelezettség elmulasztása következtében a sértett testi épségének, illetve egészségének sérelme is bekövetkezik, cselekményét az eredményhez fűződő bűnösségi forma (szándékosság, gondatlanság) alapján kell értékelni.⁵²

4.6. Kiskorú veszélyeztetése

A kiskorú veszélyeztetése (208. §) törvényi tényállásának eredménye a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi, vagy érzelmi fejlődésének a veszélyeztetése. A bűncselekmény megvalósulásához nem szükséges, hogy a passzív alany effektív károsodást szenvedjen el, utóbbi eredmény viszont súlyosító körülményként jön számításba a szankció meghatározása során.

A törvényi tényállás vonatkozásában *külön kezelendők az egyes eredmény-kategóriák*: a testi fejlődés veszélyeztetésekor (pl. súlyos bántalmazás, gyógykezelések elmulasztása, stb.) csak a közvetett veszély előidézése jöhet szóba, közvetlen veszély esetén már az életveszélyt okozó testi sértés, vagy az emberölés kísérlete állapítható meg; az értelmi fejlődés veszélyeztetésének tipikus megnyilvánulási formája az iskolába nem járatás: a bűncselekmény megvalósulásához az szükséges, hogy az alany az iskolaköteles gyermeket huzamosabb időn keresztül tartsa vissza az általános iskola látogatásától, úgy, hogy ez a körülmény a passzív alany szellemi, erkölcsi fejlődését veszélyeztesse (22. BK vélemény)⁵³; az erkölcsi fejlődés veszélyeztetése alatt értendő a (rendszeres) trágár beszéd; a passzív alany jelenlétében elvégzett szexuális cselekmény; a család többi tagjának ittas állapotban történő bántalmazása, stb.; az érzelmi fejlődés veszélyeztetésének körébe lényegében azon cselekmények tartoznak, amelyek a passzív alany megalázásával, megfélemlítésével járnak, stb.

A fentebb tárgyalt eredmények differenciálása azért is szükséges, mivel jelentős eltérések mutatkoznak a bizonyítási kérdések tekintetében. Tény,

⁵¹ Ld. a Bács-Kiskun Megyei Főügyészség sajtóközleménye, <http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/sajto1/2015/06/2015.06.11-bacs.pdf> (2017. 03. 22.)

⁵² ÍH2005.91., 2005. évi 3. szám

⁵³ <http://kuria-birosag.hu/hu/kollvel/22-bkv> (2017. 03. 22.)

hogy minden esetben alapul kell venni a kiskorú életkorát, személyiségét, valamint a nevelésével, felügyeletével és gondozásával kapcsolatban felmerülő egyedi sajátosságokat. Sinku álláspontja szerint „minél fiatalabb a sértett, annál inkább a gondozás, felügyelet kerül előtérbe, minél idősebb, annál inkább a nevelés, az értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődés.”⁵⁴

Nem minősül bűncselekménynek a bírói gyakorlat szerint a gyermeknek a rövid ideig tartó felügyelet nélkül hagyása, egyszeri bántalmazása, vagy lelki sérülést nem okozó bántalmazása. Gyakran előfordul az is, hogy a szülők – a házassági bontóper tartama alatt – feljelentik egymást e bűncselekmény elkövetése miatt. kiskorú veszélyeztetése miatt. A bírói gyakorlat alapján ugyanakkor a megromlott házasság önmagában nem minősül kötelességszegésnek. A szülők jó viszonyának megtartása a gyermek érdekében csak erkölcsi kötelesség, amely viszont jogi kötelességgé nem tehető. (EBH2006.1491.)

A testi fejlődés veszélyeztetése körében még utalnék a szülő⁵⁵ fegyelmezési jogával kapcsolatos bírósági gyakorlatra: utóbbi jogosítvány gyakorlása csak a tetteges becsületsértésig terjedhet (testi sérülést nem okozhat), ráadásul csak akkor büntetlen cselekmény, ha arra „konkrét alkalommal társadalmilag kifejezetten elfogadott nevelési célból kerül sor {...}.”⁵⁶ Ebből álláspontom szerint az következik, hogy a kiskorú kisebb fokú (pl. hajhúzás, kisebb pofonok, stb.), de rendszeres bántalmazása már kimerítheti a 208. § törvényi tényállását.

4.7. A közlekedési bűncselekmények

A közlekedési bűncselekmények körében a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény (232. §) eredménye más vagy mások életének vagy testi épségének a veszélyeztetése. E körbe tehát nemcsak a balesetet közvetlenül előidéző személyek magatartásai, hanem azon cselekmények is beletartoznak, amelyek objektíve alkalmasak a veszély előidézésére (távoli veszély). Utóbbi körülmény beálltával is befejezetté válik tehát a bűncselekmény.⁵⁷

A közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény egyetlen személy életének, vagy testi épségének a veszélyhelyzetbe kerülése esetén is tényállásszerű, ugyanakkor a passzív alanyok száma a rendbeliséget nem befolyásolja.

Előfordulhat, hogy az elkövető a saját foglalkozására vonatkozó szabályokat is megszegi. Pl. ilyennek tekinthető az az autószerelő, aki szakszerűtlenül javítja a rá bízott gépkocsit, amelynek a következménye egy közlekedési

⁵⁴ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 235.

⁵⁵ Id. gyám, gondnok, nevelőszülő, stb.

⁵⁶ BELOVICS – NAGY – TÓTH: *Büntetőjog I.* i. m. 246.

⁵⁷ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 310.

baleset. Ilyenkor a foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetést és a közlekedés biztonsága elleni bűncselekmény gondatlan alakzatát halmazatként kell értékelni.⁵⁸

A vasúti, légi vagy vízi közlekedés veszélyeztetése (233. §) törvényi tényállásának eredménye

A bűncselekmény eredménye más vagy mások életének vagy testi épségének a veszélyeztetése (az anyagi kár okozásának lehetősége nem tényállási elem). A bűncselekmény megvalósulásához nem szükséges, hogy a szabályszegés közvetlen veszélyt idézzon elő, tehát már a távoli veszélyhelyzet előidézésével befejezetté válik.

Békés álláspontja szerint „az absztrakt veszély meghatározásánál fel kell tennünk azt a kérdést, hogy meddig fedezi a jogrend a veszélyeztető cselekményt {...} az állam és a társadalom az absztrakt baleseti veszéllyel eleve számol, s a tömegközlekedési eszközök üzemeltetését annak ellenére engedélyezi, hogy statisztikailag az absztrakt veszély sérelembe fordulásának nagyságrendjét előre látja. A jogrend engedélye azonban csak a veszélyes tevékenységben immanensen benne rejlő absztrakt veszély előidézésére, a „veszélyes üzem” működésére terjed ki {...} az absztrakt veszélyen túl jelentkező következmények már kívül rekednek a jogalkotó által előre elismert és társadalmilag tolerált körön. Az absztrakt veszély előidézésére szóló engedély következképpen nem jelenti a konkrét sérelem jóváhagyó tudomásulvételét. A diszpozíciószerűség szempontjából szükséges, hogy a szabályszegés következtében valamely jogvédte érdek (személyek élete, testi épsége) valamely esemény közvetlen hatókörébe kerüljön.”⁵⁹

A fenti szabályozás jogpolitikai indoka elsősorban az, hogy a szóban forgó balesetek rendszerint nagyobb számú személyt érinthetnek, elhárításukra pedig lényegesen kisebb az esély, mint egy közúti veszélyhelyzet esetében. A veszélyeztetett személyek száma ugyanakkor nem befolyásolja a rendbe-
liséget.⁶⁰

„A bűncselekmény csak a törvényi tényállásban megjelölt következmény megvalósulásával jön létre. Ez a következmény olyan helyzet kialakulása, amely más vagy mások élete, vagy testi épsége szempontjából veszélyes, mert magába foglalja a sérelem bekövetkezésének távoli lehetőségét. (...) a vasúti, légi, vízi közlekedés tárgyi sajátosságainál fogva már eleve veszélyes az életre vagy a testi épség alakulására. A balesetek távoli lehetősége akkor is fennáll, ha a járművezetők (a jármű mozgását irányítók) maradéktalanul alkalmazkodnak a közlekedés biztonsága érdekében előírt szabályokhoz. Ennélfogva nem

⁵⁸ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 310.

⁵⁹ BÉKÉS Imre: *A gondatlanság a büntetőjogban.* Budapest, 1974, 215. In: BALOGH i. m. 120.

⁶⁰ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 316.

köthető a büntetőjogi felelősség az absztrakt veszélyhelyzet létrehozásához, mert az a jármű elindulásának pillanatától kezdve létezik és a végállomásra történő megérkezésig fennáll. A büntetőjogi felelősséghez az szükséges, hogy a közlekedési szabályszegés olyan változást hozzon, amely az elvont veszélyhelyzetben, nyugvó állapotban levő baleseti tényezőket többé-kevésbé mozgásba hozza. Tehát nemcsak lehetséges, hanem valószínű is a hátrányos változás. A veszélyfolyamat megindulásának kezdetén még számos lehetőség van a hátrányos változások megállítására, félbeszakítására vagy hatásuk csökkentésére, és ezért a bekövetkezésük valószínűsége (nem pedig a lehetősége) még távoli. A veszélyfolyamatnak ezt a pontját akképpen határozhatjuk meg, hogy a távoli veszély olyan tényleges helyzet, amelyben a sérelem bekövetkezése kevéssé valószínű, de nem kizárt.”⁶¹

A tárgyalta bűncselekmény büntetében és cserbenhagyás vétségében állapította meg a bíróság a motoros hajó vezetőjének bűnösségét, aki a vízi járművével nagy sebességgel kis sugarú kört írt le a kenu körül, s miután a kenu felborult és utasai a vízbe estek, a helyszínről elhajózott (BH1996.134.). Nem állapította meg ugyanakkor a bíróság a felelősséget a bűncselekmény gondatlan alakzatának vétségében azon két légitforgalmi irányítónak az esetében, akik az irányítókra kötelező szabályokat megszegtek ugyan, de ezzel okozati összefüggésben a légi járművek utasainak életét vagy testi épségét veszélyeztető helyzet nem alakult ki (BH2001.261.)

A közúti veszélyeztetés (234. §) eredménye más vagy mások életének vagy testi épségének a közvetlen veszélyeztetése. Erdősy Emil szerint „{...} ennél a bűncselekménynél nem elegendő a veszélyfolyamat megindítása, hanem a veszélyhelyzet kialakulásának mennyiségileg előrehaladottabb stádiuma szükséges {...} a büntetőjogi felelősség a sérelem irányába haladó változást-folyamatnak annál a pontjánál kezdődik, amikor a személyi sérülés a hasonló közlekedési helyzetek statisztikai átlagában számítva nagy valószínűséggel bekövetkezik, de nem elkerülhetetlen.”⁶²

A törvényi tényállásnak gondatlan alakzata nincs, ha azonban a gondatlan veszélyből legalább súlyos testi sérülés származik, akkor a közúti baleset okozásának vétségét kell megállapítani.

A bűncselekmény megvalósulásához szükséges az okozati összefüggés a szándékos szabályszegés és a közvetlen veszély létrejötte között (pl. az elkövetőnek fel nem róható műszaki hiba kizárja a cselekmény büntetendőségét még akkor is, ha a közúti közlekedés szabályainak megszegése szándékos).

⁶¹ ERDŐSY Emil – FÖLDEVÁRI József – TÓTH Mihály: *Magyar büntetőjog II, Különös rész*, 168-169. In: BALOGH i. m. 120-121.

⁶² ERDŐSY – FÖLDEVÁRI – TÓTH i. m. 171. In: BALOGH: i. m. 119.

A vezetői engedéllyel nem rendelkező terhelt éjszaka szándékosan lekapcsolta a személygépkocsi világítását. A Kúria álláspontja szerint ugyanakkor e szándékos szabályszegéssel okozati összefüggésben csak absztrakt veszélyhelyzet alakult ki. A közúti veszélyeztetés büntette viszont csak akkor állapítható meg, ha a közúti szabályszegéssel okozati összefüggésben közvetlen – azaz meghatározott helyzetre és személyre konkretizált – veszély jön létre, amely a sérelem bekövetkezésének reális lehetőségét teremti meg (BH2004.130.).⁶³

Aki személygépkocsival éjszaka úgy közlekedik, hogy lekapcsolja a gépkocsi világítását, majd az elsőbbségi szabály megszegésével maradandó fogyatékossággal járó közúti balesetet idéz elő, a közúti baleset okozása vétségének minősített esetét követi el, és nem a közúti veszélyeztetés büntettének a minősített esetét (BH2014.67.).

Az emberölés és a közúti veszélyeztetés büntettének halmazata állapítható meg akkor, amikor az elkövető a haragosát egyenes szándékkal elüti, miközben a személygépkocsi utasának az életét is közvetlen veszélynek teszi ki (BH1993.339.).

A közúti veszélyeztetés és az emberölés kísérletének elhatárolása gyakorta problémát okoz a jogalkalmazók számára: emberölés kísérletének a büntettét követi el az a terhelt, aki kistehergépkocsijával kilenc kilométeren keresztül üldözi a menekülő sértettet, majd balesetet okozva nagy sebességgel behajjt a sértett által vezetett személygépkocsiba (BH2009.38.).

A közúti veszélyeztetés természetesen gyakran állhat heterogén halmazatban más bűncselekményekkel: a közúti veszélyeztetés bűnsegéde és a rablás társtettese a gépkocsi utasa, aki – a jármű vezetőjével szándékegységben – a mozgó gépkocsi ablakából kihajolva magához ragadja a gépkocsi mellett haladó kerékpáros járművének kormányára felakasztott kosarat (BH2004.97.I.). Megjegyzendő: ha az elkövető a gépjárművét – valamilyen okból – az őt igazoltatni kívánó rendőrré rántja és ezzel kitérésre kényszeríti, a közúti veszélyeztetés a hivatalos személy elleni erőszak büntettének valóságos alaki halmazata valósul meg.⁶⁴

4.8. Környezetkárosítás

Környezetkárosítás (241. §) esetében a jogalkotó a „veszély” fogalmát elkövetési magatartásként jeleníti meg (ld. föld, levegő, víz, élővilág, valamint ezen elkövetési tárgyak összetevőinek jelentős mértékű szennyezéssel, vagy más módon történő veszélyeztetése). A bűncselekménynek a szándékos és gondatlan alakzata is büntetendő.

⁶³ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 320.

⁶⁴ BELOVICS – MOLNÁR – SINKU: *Büntetőjog II.* i. m. 322.

E veszélyeztetés *tevékenységben és mulasztásban* egyaránt megnyilvánulhat. A tényállásszerűség csak közvetlen veszély esetében állapítható meg, amelynek lényege, hogy az elkövető cselekményének hatására létrejön a károsodás bekövetkezésének a reális lehetősége.

A bűnösségi alakzatok vizsgálata körében utalnák Tamás András okszerű észrevételére, amely alapján „a környezeti deliktumok gyakorta nem kifejezetten annak veszélyeztetésének {...} szándékával valósulnak meg, hanem valamilyen emberi szükséglet kielégítésével.”⁶⁵ Ilyenkor gyakran még a gondatlanság hiánya is felmerülhet, amelynek az eredménye – elviekben – a bűnösség hiányában történő felmentő ítélet lehet.

Radecki a gondatlanság kizárását – adott esetben – azzal is magyarázza, hogy „{...} nem egy esetben csak a bekövetkező eredményből derül ki, válik az elkövető számára felismerhetővé a környezet romlása, sőt nem ritka az olyan eset sem, amikor csak tudományos analízis képes kimutatni a környezet károsodását.”⁶⁶

A bűnösségi alakzatok büntetendősége nyilvánvalóan attól függ, hogy az adott állam milyen mértékűnek tekinti a környezetsértő cselekmények társadalomra veszélyességét.⁶⁷

Szándékos környezetkárosításért felel az, aki – felismerve az élővilág ebből származó veszélyeztetettségének lehetőségét – a tulajdonában álló 2 hektár nagyságú erdőrészen az erdészeti hatóság engedélye nélkül favágást végeztet, és nem tesz eleget a vágástakarítási és felújítási kötelezettségének sem, aminek következményeként az erdő természetes állapota emberi beavatkozás nélkül már nem állítható helyre (BH2013.37.).

4.9. Közveszély okozása

Közveszély okozása (322. §) esetében *a közveszély olyan állapot*, amelynek során előre meg nem határozható számú személy, illetőleg előre fel nem

⁶⁵ TAMÁS András (1980): *Büntetőjogi felelősség a környezetvédelmi törvények megszegéséért*, In: Ádám Antal – BAKÁCS Tibor – BALIKAI István – EGERSEGI Gyula – FÖLES Iván – FARKAS József – IVÁNCICS Imre – KILÉNYI Géza – KISS László - MARKOS György – TAMÁS András: *A környezetvédelmi jogi szabályozás fejlesztésének egyes kérdései*. KILÉNYI Géza – TAMÁS András (szerk.), Pécs, MTA Dunántúli Tudományos Intézet – Országos Környezetvédelmi és Természetvédelmi Hivatal, 1980, 103-112.

⁶⁶ RADECKI, Wojcieh (1981): A környezeti bűncselekmények tipizálásának problematikája, *Magyar Jog*, 1981/1, 81-82. In: KÓHALMI László: *A környezet védelme a magyar büntetőjogban. Doktori értekezés*. Pécs, 2010, 118.

⁶⁷ ZOLTÁN Ödön: Környezetvédelem és büntetőjog a nemzetközi összehasonlítás tükrében. *Magyar Jog* 1983/4. 323.: In: KÓHALMI: i. m. 119.

becsülhető értékkel bíró (anyagi) javak közvetlen veszélybe kerülnek.⁶⁸ A Kúria definíciója alapján a közveszély emberi magatartás folytán bekövetkező olyan állapot, amely személyi vagy anyagi sérelem közeli, reális lehetőségét hordozza magában.⁶⁹ Közveszély-okozásnak minősül minden olyan magatartás, amely kiváltja valamely anyag vagy energia pusztító hatását.⁷⁰

A bűncselekmény elkövetési tárgya csak jelentős értékű dolog lehet (BH1981.353.), amely jellemzően valamilyen ingatlan. Ennek jellegét, szerkezetét, berendezési tárgyait, illetőleg a pusztító energia tovább terjedésének lehetőségét (azaz: a közveszélyes állapotot) mindig esetileg, szakértő bevonásával szükséges vizsgálni. Az első fokon eljáró bíróságoknak – a bizonyítás eljárás során – különös tekintettel kell lenniük a fentebb említett szempontok minél szélesebb körű vizsgálatára. Mindez kihat a fellebbviteli eljárás „ke-reteire” is, hiszen „közveszélyokozás büntette esetén, ha az ítélet tényállásában nem került rögzítésre az eljárás tárgyát képező ingatlan milyensége és elhelyezkedése, az épület mérete és jelentőséggel bíró fizikai jellemzői, környezetének beépítettsége és forgalma, nem bírálható felül a közveszély létre levont következtetés, és ebből fakadóan a terhelt bűnösségére vont következtetés sem.”⁷¹

Néhány eseti döntés a bírói gyakorlatból: számottevő értéket képviselő {...} épületkomplexum akkor is elkövetési tárgya a bűncselekménynek, ha különálló jellegű, vagyis csak nagy távolságra található más épületek (BH2000.529.). Gondatlan közveszély-okozást valósít meg, aki rendkívül kedvezőtlen légcseréjű üzlethelyiségben szabályellenesen tárol nagyszámú gázpalackot, és az arra emiatt alkalmatlan helyiségben gázgyújtó töltést végeztet, amely magatartás gázrobbanáshoz vezet.⁷² Valamely tárgy meggyújtása esetén a tűznek más tárgyakra való tovább terjedésének a hiányában, a közveszély okozásának kísérlete állapítható meg, feltéve, hogy ennek lehetősége objektíve fennállt (BH2013.55.).

⁶⁸ Misi László: A személy elleni bűncselekmények, *Ügyészek Lapja*, 2011/3, 10.

⁶⁹ Gyújtogatás esetében a közveszély akkor következik be, ha az égési folyamat már önfenntartó és ha az adott tárgy meggyújtása olyan körülmények között történik, amelyek lehetővé teszik a tűz tovaterjedését már tárgyakra és ennek eredményeként sok vagy előre meg nem határozható személy élete, testi épsége, illetve nagy értékű vagyontárgyak kerülnek reális veszélybe (BH2000. 89.).

⁷⁰ 1010/2004. számú büntető elvi határozat.

⁷¹ Tájékoztató a Bfv.I.1.573/2014. számú ügyhöz. <http://www.lb.hu/hu/sajto/tajekoztato-bfvi15732014-szamu-ugyhoz> (2017.03.22.)

⁷² 1010/2004. számú büntető elvi határozat.

5. Záró gondolatok

A veszély fogalma és tipizálási szempontjai a mai napig *vitatottak* a jogirodalomban. Úgy vélem, hogy e vizsgáldási terület alapos elemzése csak az esetjog tanulmányozása alapján lehetséges, hiszen az ismertté vált bírósági döntések alapján lehet a veszély kategóriáit, illetőleg rendszertani kérdéseit pontosítani. Mint látható, a jogtudomány képviselőit évszázadok óta foglalkoztatja-e téma, a jogi dogmatikának ugyanakkor még nem sikerült egy mindenki számára elfogadható fogalmi rendszert kialakítania. Az egységesítési törekvések legfőbb akadálya a Különös Részi törvényi tényállások sokszínűsége, amelyek esetében teljesen eltérő veszély-fokok felállítására kerül sor, a különböző elkövetési magatartások révén pedig teljességgel eltérő bírósági döntések születnek (sokszor ugyanazon törvényi tényállások esetében is). A veszély értelmezési sémáinak kidolgozása ugyanakkor – új bűncselekmény-típusok megjelenése esetén is – a mindenkori jogtudomány hatáskörébe tartozó feladat lesz.

